

- перегляд податкового законодавства в напрямку запровадження екоподатків з одночасним послабленням податкового тиску на працю та капітал;
- узгодження екологічної та економічної політики як державної, так і міжнародної;
- пільги у створенні природонеобхідних виробництв;
- створення каталогу екологічно-спрямованих виробництв та підприємств у регіоні;
- економію, отриману в межах регіону завдяки "концепції чарунки", розподіляти тільки в цьому регіоні;
- рівні можливості для всіх суб'єктів господарювання та незмінність основних "правил гри" протягом визначеного терміну.

Література

1. **Якобсон Л.И.** Экономика общественного сектора: Основы теории государственных финансов. – М: Аспект Пресс, 1996-319 с.
2. **І.Р. Михасюк, М.Д. Янків, З.М. Залога, С.Й. Сажинець.** Регіональна економіка./ – Львів: Українські технології, 1998. – 240 с.
3. **Экологическая экономика.** Перспективы применения экономических инструментов в области охраны окружающей среды в Германии, России и Украине: Сб. науч. тр.: В2 т. – М.: Евразия, 1994. – Т.2. – 89 с.
4. **Аристотель.** Сочинения: Пер. с древнегреческой: В 4т.-М.: Мысль, 1983. – Т.4. – 830 с.
5. **Сен-Марк Ф.** Социализация природы: Пер. с франц. – М.: Прогресс, 1977. – 435 с.
6. **Шайда Ю.** Кредити МВФ – проти інвестицій// День. – 2000. – 28 вересня.
7. **Україна:** прогноз розвитку продуктивних сил. – К.: РВПС України НАН України, 1988. – Т.1. – 163 с.
8. **Проблеми** структурної перебудови економіки України/ Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К.: 1999. – 332 с.
9. **Стадницький Ю.И.** Управление экологической безопасностью в регионе// Экономика природопользования/ Под ред. Л. Хенса, Л. Мельника, Э. Буна. – К.: Наук. думка, 1998. – С. 441-446.
10. **Jenkins G. Lamech R.** Green taxes and incentive: an international perspective. – San-Francisco: ICS Press. 1994. – 91 p.
11. **Стадницький Ю.І.** Економічні основи управління оздоровленням довкілля (методологія і практика): Монографія. – Львів: ДУ "Львівська політехніка", 1999. – 260 с.

УДК 628.5:338.512:674

Аспір. Р.І. Слюсарчук¹ – УкрДЛТУ

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ І ДЖЕРЕЛА ЇХ ВИНИКНЕННЯ НА ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглядаються джерела виникнення екологічних витрат на деревообробних підприємствах та дається їх класифікація. Показано важливість управління екологічними витратами на підприємствах.

Ключові слова: довкілля, екологічна шкода, екологічні витрати, собівартість.

Doctorate R.I. Sliusarchuk – USUFWT

Classification of ecological costs and source of their origin on the woodworking enterprises

Sources are considered of origin of ecological costs on the woodworking enterprises and their classification is given. Importance is shown of management by the ecological costs on enterprises.

Keywords: environment, ecological harm, ecological costs, costs.

¹ Наук. керівник: доц. Р.Я. Кіндрат, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

Основними напрямками сучасної соціально-екологічної політики є екологізація суспільного виробництва та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення та природних екосистем. Як відомо, будь-яке виробництво пов'язане з навколишнім природним середовищем, тобто воно здійснює на нього впливи. Впливи є двох видів: негативні та позитивні. Але, як правило, виробництво негативно впливає на стан довкілля, забруднюючи його шкідливими речовинами. Сьогодні в Україні і за кордоном одне з перших місць займає проблема довкілля, а саме проблема зменшення викидів у довкілля та проблема зниження екологічних витрат на підприємствах.

З метою попередження деградації довкілля і посилення екологічної безпеки здійснюється регулювання шкідливих викидів в атмосферне повітря і водні басейни. З метою попередження шкідливого впливу продукції на здоров'я споживачів здійснюється нагляд органами Міністерства охорони здоров'я України (санітарно-епідеміологічними станціями, державною ветеринарною службою тощо) за якістю продукції.

Викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище в Україні регулюються "Положенням про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами" (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1995 р. № 364). При плануванні охорони атмосферного повітря необхідно дотримуватися нормативів, установлених законодавством і компетентними органами.

Деревообробний підкомплекс ЛПК України здійснює значні викиди, які як позитивно, так і негативно впливають на довкілля. Деревообробна галузь об'єднує велику групу виробництв, пов'язаних з механічною обробкою деревини. За видом сировини і продукції, а також основних видів обробки деревообробну галузь промисловості можна поділити на чотири основних групи виробництв: лісопильно-деревообробне виробництво; виробництво клеєних матеріалів і плит; виробництво виробів із деревини; спеціальні виробництва [3]. Всі ці види виробництв є джерелами виникнення екологічних витрат, оскільки вони є безпосередніми забруднювачами довкілля.

Лісопильно-деревообробне виробництво із круглих лісоматеріалів виробляє пилопродукцію, це виробництво супроводжується викидами в атмосферу пилу і утворенням значних відходів (кускових, стружки, тирси). Основними забруднювачами на таких підприємствах є переважно лісопильно-розкрійна та машинно-шліфувальна ділянки.

Виробництво клеєних матеріалів та плит із круглих лісоматеріалів та відходів їх переробки продукує струганий та лущений шпон, клеєну фанеру, ДСтП та ДВП. Це виробництво найбільш шкідливе для довкілля, тому, що при виготовленні шпону здійснюється забруднення стічних вод підприємства, при виробництві фанери і виробництві плит у довкілля викидається надзвичайно багато забруднюючих специфічних речовин, таких як: формальдегід, оксиди азоту і вуглецю, толуол та ін. На таких виробництвах особливо шкідливими для довкілля є клеїльні цехи чи ділянки.

Виробництво виробів із деревини – це обробка та збирання в готові вироби меблів, ліж, музичних інструментів та ін. На таких підприємствах за-

бруднюються стічні води, спостерігаються викиди пилу в атмосферу та деяких специфічних речовин (ацетон, формальдегід, оксиди азоту і вуглецю, толуол), що використовуються в опоряджувальних цехах.

Спеціальні виробництва виготовляють продукцію специфічного призначення (сірники, олівці та ін.). Такі підприємства також забруднюють навколишнє середовище.

Загалом деревообробні підприємства викидають такі забруднюючі речовини в атмосферу: сірчистий ангідрид, оксид вуглецю, оксид азоту, вуглеводні (без летких органічних сполук), легкі органічні сполуки, толуол, формальдегіди, етилацетат, ксилол та ін.

У загальному вигляді оцінка забруднення складається з трьох частин: втрат ресурсів, внаслідок утворення великої кількості відходів; витрат на ліквідацію забруднення (очищення вод, повітря, ґрунту, прибирання твердих відходів тощо); збитків, які заподіяні здоров'ю людини. З метою стимулювання зменшення викидів шкідливих речовин у природне довкілля та накопичення коштів на охорону і відтворення природних ресурсів введена плата за забруднення навколишнього природного середовища. Плата за забруднення навколишнього природного середовища надходить до позабюджетних фондів охорони природи: місцевих – 70 %; обласних – 20 %; державного – 10 %.

Орієнтація виробничо-господарської діяльності на досягнення високої еколого-економічної ефективності як необхідної передумови сталого розвитку, зумовлює необхідність обліку екологічних чинників у витратах сучасного суспільного виробництва [2]. Для того, щоб вирішити ці питання насамперед потрібно правильно провести класифікацію екологічних витрат та визначити місце екологічних витрат у загальній структурі витрат.

Питаннями, які пов'язані з екологічними витратами займалися Ю.Ю. Туниця, І.М. Синякевич, К. Гофман та ін.

Ідея відображення екологічних витрат у собівартості продукції вперше була висловлена проф. Ю.Ю. Туницею ще у 1977 році. Він запропонував ввести для галузей матеріального виробництва спеціальні відрахування у фонд охорони природи за нормативами, які б враховували їх негативний вплив на довкілля. Висловлена ним ідея була у подальшому реалізована на прикладах, що передбачали калькулювання собівартості продукції побічного користування лісом та хвойно-вітамінного борошна. [1].

К. Гофман запропонував відображати у собівартості продукції фактичний обсяг екологічної шкоди. Основна проблема на той час полягала в тому, щоб налагодити ефективний облік екологічної шкоди. Ця проблема до цього часу ґрунтовно не вирішена ні в одній країні світу, оскільки екологічна шкода характеризується великим спектром різноманітних впливів на довкілля. Зокрема, в лісогосподарському і лісозаготівельному виробництвах не справляється екологічний податок за негативні впливи технологічних процесів на ґрунти, лісову рослинність, тваринний світ тощо. У більшості країн екологічний податок справляється в рамках вузького кола основних забруднюючих речовин. [1].

Плата за природні ресурси і екологічну шкоду (негативні зовнішні ефекти природокористування) є часткою екологічних витрат виробництва.

У більш широкому аспекті *екологічні витрати виробництва* – це сукупність живої та уречевленої праці, яка витрачається на відтворення природних ресурсів і природного довкілля, попередження і ліквідацію забруднення довкілля, підтримання в нормальному стані і покращення якості природних ресурсів, а також майбутньої праці, яка буде витрачатися на усунення негативних економічних, екологічних і соціальних наслідків, що викликані теперішнім забрудненням і нераціональним використанням природних ресурсів [1].

На мою думку, екологічні витрати виробництва – це сукупність витрат суспільства, виникнення яких спричинено наявністю екологічної шкоди при виробництві продукції або має на меті її попередження. Екологічні витрати виробника – це частина загальних екологічних витрат виробництва даної продукції, яка покривається за рахунок собівартості продукції або прибутків виробника, тобто відображається у ціні продукції.

За еколого-економічною природою екологічні витрати неоднорідні. За суспільним визнанням екологічні витрати поділяються на суспільно-неминучі і суспільно-невизнані. *Суспільно-неминучі екологічні витрати* – це частина загальних екологічних витрат, яка на сучасному етапі розвитку науки, техніки та економіки є неминучою. Такі екологічні витрати повинні включатися у собівартість, а відповідно, і в ціну продукції.

Суспільно-невизнані екологічні витрати – це витрати суспільства, що пов'язані із понадлімітним використанням природних ресурсів і забрудненням довкілля. Ці витрати не повинні визнаватися національним законодавством, оскільки є результатом поганого господарювання і нераціонального використання природних ресурсів і довкілля.

За еколого-економічним походженням екологічні витрати виробництва поділяють на поточні, минулі та майбутні. *Поточні екологічні витрати* пов'язані з поточними негативними змінами стану природних ресурсів і довкілля, які викликані діючими технологічними процесами. До них рекомендується включати: поточні втрати валового національного продукту під впливом негативного впливу виробництва на природні ресурси і довкілля; поточні втрати природних ресурсів від їх нераціонального використання і забруднення довкілля; витрати на відтворення природних ресурсів і попередження забруднення довкілля.

Минулі екологічні витрати – це витрати на ліквідацію забруднення довкілля і негативних соціальних, економічних і екологічних наслідків, що пов'язані з незадовільною виробничо-господарською діяльністю в минулому.

Майбутні екологічні витрати – це витрати суспільної праці на ліквідацію акумулятивних забруднень в майбутньому, на усунення негативних наслідків нераціонального природокористування, які будуть проявлятися в майбутньому, але які є результатом теперішньої деструктивної по відношенню до природи діяльності. До таких економічних витрат можна віднести витрати, що пов'язані із зниженням продуктивності лісових насаджень і погір-

шенням санітарного стану лісів, погіршенням клімату, послабленням захисних, охоронних та рекреаційних функцій лісу тощо.

Варто звернути увагу на те, що частина акумулятивного забруднення (майбутніх екологічних витрат), яка надходить у навколишнє природне середовище в результаті виробничо-господарської діяльності підприємств і організацій, усувається природним середовищем природним шляхом. Частина забруднення акумулюється у довкіллі (нагромаджується в ґрунтах, водному і повітряному басейнах), спричиняючи зростання захворюваності людей, тваринного світу, рослинності та іншим негативні явища. Відповідно, в майбутньому зростуть витрати суспільної праці на ліквідацію накопичених забруднень і викликаних ними негативних соціальних, економічних і екологічних наслідків. Такі витрати в багатьох випадках є циклічними і тривалими.

Окремі науковці висловлюються проти включення екологічних витрат у собівартість продукції, посиляючись на те, що це призведе до послаблення стимулюючої функції ціни. З цим не можна погодитися. По-перше, до витрат виробництва ми пропонуємо включати лише плату за нормативне (вимушене при сучасному стані науки і техніки) забруднення. По-друге, часткове послаблення стимулюючої функції можна повністю компенсувати посиленням стимулюючого впливу інших економічних інструментів.

Щодо місця екологічних витрат у класифікації витрат за економічними елементами, то вони включаються в такий елемент витрат, як "Інші витрати".

Отже, ми бачимо, що всі підприємства деревообробної галузі є забруднювачами довкілля, тобто ними здійснюється екологічна шкода, яка відшкодовується за рахунок екологічних витрат, тому дуже важливим є дослідження цього питання у контексті раціонального управління ними.

Література

1. Синякевич І.М. Економіка лісокористування: Навчальний підручник. – Львів: ІЗМН, 2000. – С. 402.
 2. Туниця Ю.Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. Львів: Вид. центр Львівського НУ ім. Івана Франка. 2002. – 298 с.
- Кіндрат Р.Я. Організація виробництва деревообробних підприємств: Навч. посібник. – Львів: Вид. дім "Панорама", 2002 – 160 с.

УДК 332.1.477

О.М. Швець¹ – Львівська КА

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС І ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА РЕГІОНУ

Аналізується вплив науково-технічного прогресу на підвищення ефективності виробничої діяльності в регіонах. Вказується на основні напрями науково-технічного прогресу і визначаються основні шляхи підвищення ефективності виробничої діяльності.

¹ начальник відділу комп'ютерних технологій